

Om värnpliktens kostnader – och dess fördelar

PER SONNERBY

REPLIK I ledaren till *Ekonomisk Debatt* 8, 2013 argumenterar Niclas Berggren för att en rekrytering till Försvarsmakten huvudsakligen med plikt, som fallet var före 2010, är mycket mer kostsam än vad som i allmänhet inses.

Så kan det vara. Värnpliktens tillämpning i Sverige ledde länge till ett överutnyttjande av personal i en materiellt ofta omodern organisation. Berggrens analys är dock ofullständig. Den överskattar sannolikt kostnaderna av pliktjänstgöring och ställer dem inte relation till eventuella fördelar.

För det första ställer Berggren värnplikten mot en tämligen neoklassisk arbetsmarknad där svenska ungdomar jobbar samhällsekonomiskt optimalt, i jobb de trivs med och passar för. Kostnaden för pliktjänstgöring blir förstas lägre om 20-åringar kan vara ofrivilligt arbetslösa, ha jobb de varken gillar eller har komparativa fördelar inom, eller jobba mindre än vad som är samhällsekonomiskt effektivt. Den viktigaste frågan för att korrekt uppskatta värnpliktens kostnader torde vara om värnplikt leder till kortare total arbetad tid sett över hela livet. Det vet vi mycket litet om.

För det andra saknas i hög grad försvarsförmågan i analysen. Värnplikt är förstas en dold beskattning, men den träffar ungdomar, vars tid är relativt bil-

lig. Den ska ställas mot dödviktsförluster av att finansiera anställda soldater över skattsedeln. Av dessa anställda soldater är dessutom tidsuttaget mycket lägre än vad fallet var för värnpliktiga. Försvarsmakten lär räkna med att utbildningstiden för en anställd soldat är dubbelt så lång som den var för en värnpliktig.¹ Till detta kommer förstas värdet av att ha många utbildade soldater vid krigshot.

Dessutom finns få skäl att tro att de mest lämpade för militära tjänster kommer att söka sig till Försvarsmakten. Att befolkningens bästa ämnen till stridsvagnschefer eller signalspanare skulle matchas bättre genom frivillighet än Pliktverkets uttagning är inte givet. Och värdet av denna matchning avgörs inte (enbart) i fred, utan främst i en situation där landet hotas av krig.

För det tredje redovisar Berggren bara studier som visar på förlorat humankapital av värnplikt, inte motsatsen. I vissa studier verkar värdet av militär tjänstgöring vara högt för lågutbildade (Card och Cardoso 2011). Studier på svenska data tyder på att det finns en lönepremie av att ha gjort militärtjänst (Albrecht m fl 1999; Hanes m fl 2010), liksom av att ha varit befäl (Grönqvist och Lindqvist 2014).

Slutsatsen att dagens system för att rekrytera soldater och sjömän skulle vara bättre än gårdagens har alltså begränsat stöd i teoretisk och empirisk nationalekonomi. Personalförsörjningen för Försvarsmakten (och för den delen andra offentliga verksamheter) är värd en mer grundlig analys än den som föregick dagens ordning. Det är fullt möjligt att en samhällsekonomisk kalkyl talar emot att Försvarsmakten ska försörjas

Per Sonnerby är doktor i nationalekonomi och arbetar på Riksbanken. Han gjorde värnplikt vid Försvarets tolkskola 1995/96. Han tackar Thomas Eriksson, Erik Lindqvist och Roine Vestman för kloka kommentarer. Ansvar för åsikter och analytiska brister är författarens eget. per.sonnerby@riksbank.se

¹ Den referens jag lyckats finna för detta är ett inlägg av överstelöjtnant Anders Högrell på Försvarsmaktens officiella blogg. Högrell (2012) skriver: "Om man räknar effektiv utbildningstid på en vecka blir det ofta ner mot 24 timmar till motsats de 48 timmar som vi ofta nyttjade med de värnpliktiga." För de flesta som kan jämföra tidsuttaget under sin militärtjänst – inräknat exempelvis nätter i fält, materielvård samt transporter till och från övningsområden – med en arbetstidsreglerad 40-timmarsvecka torde jämförelsen vara fullt rimlig.

pliktvägen. En sådan slutsats bör dock vila på empiri och en fullständig belysning av för- och nackdelar, inte på enkla neoklassiska antaganden.

REFERENSER

Albrecht, J W, P-A Edin, M Sundström och S B Vroman (1999), "Career Interruptions and Subsequent Earnings: A Reexamination Using Swedish Data", *Journal of Human Resources*, vol 34, s 294-311.

Berggren, N (2013), "Värnpliktens kostnader", *Ekonomisk Debatt*, årg 41, nr 8, s 3-4.

Card, D och A R Cardoso (2011), "Can Compulsory Military Service Raise Civilian Wa-

ges? Evidence from the Peacetime Draft in Portugal", NBER Working Paper 17694.

Hanes, N, E Norlin och M Sjöström (2010), "The Civil Returns of Military Training: A Study of Young Men in Sweden", *Defence and Peace Economics*, vol 21, s 547-565.

Grönqvist, E och E Lindqvist (2014), "The Making of a Manager: Evidence from Military Officer Training", manuskript, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Uppsala.

Högrel, A (2012), "Vi måste öva både våra soldater och våra chefer", <http://blogg.forsvarsmakten.se/armebloggen/2012/07/30/vi-maste-ova-bade-vara-soldater-och-vara-chefer/> (2012-07-30).